

KRONIKA PRAKTICKEJ GYNEKOLÓGIE

Spomíname...

Michal Valent

Obr. 1. Sediaci zľava – prim. MUDr. Jaroslav Scholz, prim. MUDr. Ján Straka. Stojaci zľava – prim. MUDr. Ambróz Krahulec, prim. MUDr. Daniel Slávik, prim. MUDr. Ladislav Topoľský, CSc., prim. MUDr. Vojtech Vajda.

Minulosť nie je ľudskou náhodou, ale zdrojom pochopenia súčasnosti. Hľadáme v nej, aby sme pochopili to súčasné. Je v nej ukrytá skúsenosť, lebo pohľad rokmi vzdialený je pohľadom na prežitú a aj rokmi overenú v podstate pravdu, bez príkras súčasnosti i nadhodnotení, ako to vždy býva. Žili medzi nami významní ľudia, ktorých výnimočnosť zanechala na nás vryp a preto si ich s úctou pripomíname – vyhľadávajúc na to vzácne príležitosti. Pripomínanie nemôže – ale hlavne nechce byť – vyhlasovaním sa za tých, ktorí nesú odkaz v súčasnosti. Skôr ide o stotožnenie sa s istou súbežnosťou, ktorá je stimulom pre sprítomňovanie si významných osobností. Aj toto sprítomnenie nech je skôr obozretím sa vo vetre ponáhľajúceho sa času. Všetkým rovnako čas ukrajuje, z hodín a rokov, ale tým, čo vytvorili trvajúce hodnoty, čas na význame skôr pridáva ako uberá.

Teraz, keď vo svete panuje skôr nepokoj a ľudské sklamanie, neostáva ľuďom času na vnímanie skutočných hodnôt, skôr sa vníma pozlátko doby, ako mravné, múdre a naozaj ľudské skutky. Výkony a úspechy majú čím ďalej, tým kratšie

trvanie. Aj obdiv k nim sa preto meria na dni a nie na roky. Podstata je asi v tom, že tieto terajšie úspechy sa dosahujú rýchlejšie, akosi skôr a preto aj obdiv k nim sa skoro končí. Všetko pohlcuje príval nových skutkov a nových informácií. Inteligencia, vzdelaný človek, akoby strácali všeobecné uznanie. Posun je nielen v myslení, ale aj v usporiadaní hodnôt a ich význame. Sprítomňovanie minulého má aj túto rovinu.

Napriek všetkým premenám sa z výnimočných ľudí minulosti budú stávať čím ďalej výnimočnejší. To preto, lebo žili a pracovali pre istý cieľ. Nehľadeli pritom na osobný prospech a úžitok, no a často sa im hmotné ocenenie ani nedostávalo. Výnimoční boli skutkami, ktoré robili, lebo inak sa nelíšili od všedných ľudí. Na to sa dnes nepamätá. Výnimočnosť je čím ďalej tým viac okázalostou a stráca akékoľvek spojenie so skutkom, ktorý je na obdiv.

Aj k takémuto zamysleniu nás privádza vzácna fotografia (obr. 1). Využívame túto príležitosť, aby sme si priblížili tieto osobnosti našej medicíny.

Primár Jaroslav Scholz sa narodil 10.2.1912 v Liptovskom Mikuláši. Promoval 27.9.1938 na Lekárskej fakulte SÚ v Bratislave. Pôsobil vo viacerých nemocniciach. V r. 1945 v rámci odborného školenia bol na Ženskej klinike v Bratislave. Bol prednostom Gynekologicko-pôrodnického oddelenia Nemocnice v Rimavskej Sobote. Od 1.4.1953 nastúpil ako prednosta Gynekologicko-pôrodnického odd. KÚNZ v Banskej Bystrici. Zastával aj funkciu krajského odborníka. Tu pôsobil až do svojej smrti 13. apríla 1976. Zomrel ako 64-ročný.

Primár Ján Straka sa narodil 29.4.1913 v Kláštore pod Znievom. Pracoval v Štátnej nemocnici v Martine. Dňom 1.4.1946 prevzal primariát na Gynekologicko-pôrodnickom odd. NsP v Leviciach. V roku 1951 prešiel pracovať do Banskej Štiavnice. V roku 1963 otváral novovybudované gynekologicko-pôrodnické oddelenie v Žiari nad Hronom. Tam pôsobil až do svojej tragickej smrti 26. marca 1977. Zomrel ako 64-ročný.

Primár Ambróz Krahulec sa narodil 25.3.1909 v Modre. V marci 1934 promoval v Prahe. V rokoch 1934 až 1939 pracoval ako sekundárny lekár v Štátnej nemocnici v Trnave. Tam si urobil aj špecializáciu. Od roku 1940 do r. 1946 bol primárom v Piešťanoch. Od r. 1946 bol primárom Gyne-

Parazitologický ústav LFUK, Bratislava

Adresa: Prof. MUDr. M. Valent, DrSc., Parazitologický ústav LFUK, Sasinkova 4/a, 811 08 Bratislava, Slovensko

kologicko-pôrodnického odd. NsP vo Zvolene. Bol športovo zanietený, venoval sa vodástvu a turistike. primárom bol do r. 1976. Aj v dôchodku bol pracovne činný. Zomrel 26. januára 1984 vo Zvolene vo veku 75 rokov.

Primár Daniel Slávik sa narodil 26.1.1913 v Bzinciach pod Javorinou ako šieste dieťa maloroľníka. Promoval v roku 1944. Pracovať začal pod vedením docenta Schwarza v Martine. Od r. 1949 bol odborný asistent na Gynekologicko-pôrodnickej klinike LF UPJŠ v Košiciach. V roku 1951 bol poverený vybudovať nové Gynekologicko-pôrodnické odd. NsP v Považskej Bystrici. Nové oddelenie slávnostne otvorili v roku 1957 a prim. Slávik tam pracoval až do konca roka 1977. Na zaslúžený dôchodok odišiel do Bratislavy, kde po dlhej chorobe zomrel v roku 1986 ako 73-ročný.

Primár Ladislav Topolský, CSc., sa narodil 28.2.1927 v učiteľskej rodine. Promoval v roku 1951. Pracoval na klinike v Košiciach pod prísnyim vedením prof. Schwarza. V roku 1958 prevzal primariát na Gynekologicko-pôrodnickom odd. v Poprade. V roku 1967 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu „Ženská genitálna tuberkulóza“. Uverejnil takmer 60

vedecko-odborných prác doma i v zahraničí. Na študijných a expertíznych pobytoch (Nemecko, Alžírsko) si zveľaďoval odborný rozhľad a jazykové schopnosti. Modernizoval svoje pracovisko a vychoval celý rad odborníkov s atestáciou I. a II. stupňa. Zomrel 4. júla 1996 ako 69-ročný.

Primár Vojtech Vajda sa narodil 10.4.1920. Po promócií začal pracovať v Humennom u primára MUDr. Magáta, DrSc. V r. 1951 prešiel na Ženskú kliniku LFUK v Bratislave na Zochovej ulici. Tam pôsobil až do začiatku roka 1954, kedy prešiel zastupovať na primariát do Trnavy. Odtiaľ prevzal v polovici roka 1954 primariát na Gynekologicko-pôrodnickom odd. v Lučenci. Krátky čas pred tragickou smrťou 15. júla 1976 pôsobil aj v Leviciach. Zomrel ako 56-ročný.

Podakovanie

Naša srdečná vďaka patrí prim. MUDr. Adamovi Magátovi, DrSc., za zapožičanie fotografie a prim. Bolgáčovi, prim. Berndtovi, prim. Považanovi, prim. Kutišovi, prim. Oleárovovi a prim. Magátovi, DrSc., za cenné údaje o nebohých prednostoch.

Do redakcie došlo 20.6.1997.

VEDECKÉ A ODBORNÉ INFORMÁCIE

Nadácia pre toxoplazmózu

Christine Asbury

The Toxoplasmosis Trust (London)

Prevzaté EMOP VII Abstracts, 1996: Parassitologia 38, p 455.

Nadácia pre toxoplazmózu (The Toxoplasmosis Trust – TTT) je charitatívnou organizáciou založenou v roku 1989 rodičmi, ktorých dcéra bola ťažko poškodená vrodenu toxoplazmózou. Cieľom tejto nadácie je upriamiť pozornosť verejnosti na problematiku toxoplazmózy, poskytovať podporu pacientom s týmto ochorením a poskytovať podporu výskumu venovanému tejto problematike. TTT poskytuje telefónnu službu, ktorá ponúka pomoc a širokú škálu informácií. Klientmi tejto služby sú napr. tehotné ženy, pacienti a aj pracovníci zdravotníctva. Čísla ukazujú stabilný nárast počtu volajúcich za posledných 6 rokov. Z volajúcich pacientov je 48 % ľudí s vrodenu toxoplazmózou, 19 % má toxoplazmózu v tehotenstve a 33 % má symptomatickú, získanú toxoplazmózu. Analýza získaných dát ukazuje výrazné geografické rozdiely v typoch infekcie v rôznych oblastiach Anglicka. Vlastný výskum nadácie TTT z roku 1993 ukázal, že 95 % anglických antenatálnych kliník zaoberajúcich sa kongenitálnou toxoplazmózou len na požiadanie, rešpektujú klinický

prístup k základným príznakom toxoplazmózy. V r. 1991 parlamentný klub pre zdravotníctvo odporučil vláde, aby financovala výskum, ktorý by sledoval výskyt toxoplazmózy u tehotných žien a sústredil pozornosť na vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov v oblasti diagnostiky, prognózy a liečby infekcie. Toto sa však až do dnešného dňa nestalo, napriek tomu, že Kráľovská spoločnosť pôrodníkov vydala v r. 1992 správu, v ktorej odporúčala ďalšie skúmanie výskytu toxoplazmózy. Zároveň tvrdila, že národný skrining nepovažuje za opodstatnený, vzhľadom na „súčasnú výsledky“. TTT preto považuje za dôležité, upozorniť na nasledovné otázky: 1. Nedostatočné pochopenie problematiky medzi kľúčovými pracovníkmi zdravotníctva. 2. Nekonzistentný klinický prístup k všetkým prejavom toxoplazmózy. 3. Potreba ďalšieho sledovania výskytu toxoplazmózy v Anglicku.

Preklad pripravil RNDr. Nasir A. Jalili, CSc., Parazitologický ústav LF UK

40. výročie inštitucionalizovaného ďalšieho vzdelávania v zdravotníctve na Slovensku

Dňa 1. januára 1997 bolo 40. výročie kreovania Alma mater celoživotného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov na Slovensku. Oslavy tohto výročia boli 30. januára t.r. v priestoroch IVZ v Bratislave. Okrem slávnostnej časti bola aj Medzinárodná vedecká konferencia, na ktorej prednášali významní domáci aj zahraniční odborníci. Vedenie Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov na čele so súčasným riaditeľom doc. MUDr. Jánom Štenclom, CSc., pri

tejto príležitosti udeľovalo Pamätnú medailu IVZ a Jubilejnú medailu IVZ. Medaily obdržali zakladajúci a zaslúžilí pracovníci a spolupracovníci IVZ.

Návrh medailí realizoval akad. sochár Marián Polonský, ktorý žije a tvorí v Bratislave. Medaily vyrazila Mincovňa š.p. Kremnica.

Michal Valent

Začiatky doškolenia lekárov v Trenčíne – osobné spomienky

Jozef Černay

Začiatky doškolenia lekárov v Trenčíne môžem opísať od novembra 1953, kedy som nastúpil ako odborný asistent na Subkatedru pediatrie k prof. Alojzovi J. Churovi. Poverenictvo zdravotníctva na základe dokumentov vyšších orgánov z roku 1952 zriadilo dňom 1. mája 1953 Školské stredisko pre doškolenie lekárov v Trenčíne. V roku 1954 vznikol v Prahe Ústav pre doškolenie lekárov (ÚDL). Stredisko v Trenčíne bolo pričlenené k ÚDL a vedením bol naďalej poverený vtedy primár MUDr. Dionýz Dieška. Dňom 1. januára 1957 vznikol Slovenský ústav pre doškolenie lekárov v Bratislave – riaditeľstvo Trenčín. Neskôr bol premenovaný na Inštitút pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov (ILF) a t.č. je to Inštitút pre ďalšie vzdelávanie pracovníkov v zdravotníctve (IVZ).

Atestoval som v Havlíčkovom Brode na Katedre pediatrie primára MUDr. Lhotáka (1953). Dr. Lhoták bol vtedy primárom a vedúcim katedry. Pôvodne pracoval ako asistent na klinike pediatrie spolu s dr. Houšťkom. V čase môjho školenia v Havlíčkovom Brode sa tu konal už tretí šesťmesačný predatestačný kurz pediatrie (prvý a druhý boli v Prahe). V tom čase tu pôsobil u dr. Lhotáka ako asistent aj MUDr. Getlík, s ktorým sa rátať ako s asistentom v Trenčíne, možno už aj vedúcim Katedry pediatrie SÚDL. V našom kurze nám prednášal aj dr. Cicvárek, ktorý bol vedúcim odboru starostlivosti o dieťa a ženu na Povereníctve zdravotníctva. Dr. Cicvárek chodil prednášať o organizácii starostlivosti o ženu a dieťa do Havlíčkovho Brodu, ale potom aj do Trenčína. On ovplyvnil umiestnenie subkatedry v Trenčíne s predpokladom, že je tam postavené nové detské oddelenie, ale aj tým, že ho viedol prof. Chura, čo bolo predpokladom možných školení. Pre subkatedru sa vyčlenilo 4. poschodie pediatricko-pôrodnického pavilónu (boli tam však aj iné oddelenia – krčné, očné, mikrobiológia, zubná ambulancia) s ubytovaním asi 30 frekventantov. Bola tam aj poslucháreň a jedáleň. Kompletné detské oddelenie bolo na 5 poschodiach s rentgenom, novorodeneckým oddelením (na 4. pochodí gynekologicko-pôrodnického oddelenia, ktoré v tom čase

viedol dr. Valentšík). Ambulancie – aj odborné – boli umiestnené na prízemí, kde bola aj poradňa pre matky a deti.

Doškolovací ústav mal iba subkatedru pediatrie. Doškolenie sa delilo medzi Čechy a Slovensko tak, že raz mali katedru v Čechách (najmä v Prahe) – okrem pediatrie, ktorá bola v Havlíčkovom Brode a subkatedra v Trenčíne. Rentgenológia mala neskôr katedru v Martine a subkatedru v Čechách. Riaditeľom doškolenia bol na Slovensku prim. dr. D. Dieška – hoci jeho internistická subkatedra vznikla až v priebehu ďalšieho roka. Teda začiatok Strediska pre doškolenie bol v subkatedre pediatrie s vedúcim prof. dr. Churou. Jeho zástupcom – nielen pre doškolenie, ale aj pre oddelenie, bol dr. Getlík (in memoriam profesor). Ten v roku 1952 praxoval ako asistent u dr. Lhotáka. V tom čase sme boli na predatestačnom školení v Havlíčkovom Brode viacerí zo Slovenska. Dr. Getlík bol v Havlíčkovom Brode ako asistent s uznanou špecializáciou (odchovanec prof. Churu). Frekventantmi kurzu, na ktorých si spomínam, boli dr. Horanský, dr. Gulík, dr. Gál, dr. Šomský zo Sliača. Prvým absolventom bol dr. Horanský, o pol roka za ním ja druhým. Obaja sme sa stali asistentami v Trenčíne. Dr. Horanský prišiel za asistenta priamo po atestácii. On bol totiž predtým sekundárom u dr. Cicvárika v Hnúšti, odkiaľ sme sa dobre poznali. Pri previerke stavu zdravotníctva na Slovensku ruským ministrom zdravotníctva bol dr. Cicvárek hodnotený ako vysoko erudovaný lekár, schopný viesť starostlivosť o dieťa a ženu na Slovensku. Tak sa dostal do Bratislavy na Povereníctvo zdravotníctva a on určil Trenčín ako doškolovacie stredisko, zariadil vyslanie dr. Getlíka do Havlíčkovho Brodu, navrhol prijať dr. Horanského na miesto asistenta a neskôr o pol roka aj mňa.

Naše asistentské povinnosti obsahovali prednášky a praktiku. Viedli sme oddelenia – ja veľké deti a dr. Horanský dojčatá, dr. Getlík dojčatá a ako zástupca aj celé oddelenie. V tom čase boli asistentami aj dr. Konkoľ, dr. Told (asistent na infekčnom oddelení, na ktorom zastupovala prof. Churu a viedla oddelenie dr. Getlíkovú) a o rok neskôr aj dr. Hlavatý s dr. Hlavatou. Okrem práce na oddelení veľkých detí som viedol aj reumatologickú ambulanciu. Tak som sa vlastne zapísal reumatológii na dlhý čas. Prof. Chura sa v tom čase intenzívne venoval reumatickej horúčke a podľa Zvolenského (Rus) predpokladal vírusovú etiológiu a preto podával aureomycín už na začiatku liečby. Staval na teórii, že vírus sa „vezie“ na

Národné centrum podpory zdravia, Bratislava

Adresa: MUDr. J. Černay, CSc., Národné centrum podpory zdravia, Bratislava, Slovensko

streptokoku a vyvoláva typické reumatické uzlíčky v zápalovom ložisku v srdcovom svale. Výsledky boli na tie časy dobré, ale mali sme desiatky chorých s touto chorobou, pretože jej výskyt bol v okolí Trenčína obrovský. O tom svedčia prvé výsledky o incidencii ešte aj z neskorších rokov (dr. Šimurka).

Prof. Chura bol poverený vedením subkatedry – ale neskôr pre rôzne osobné aj neosobné problémy z pracoviska i mimo neho sa dohodlo, že dr. Getlík dostane primariát na dojčenskú oddeleniu a tým bude môcť viesť aj subkatedru. Inak za prof. Churu prebiehalo školenie typicky podľa neho – prednášal svoje názory na sociálne problémy pediatrie, skúšal poradenstvo, dokonca aj prakticky. Po výmene vedúcich sa už prof. Chura nevyskytoval medzi prednášajúcimi. Asistenti skúšali vyšetrovacie metódy – ako napr. krvný obraz, likvor, moč, stolica – len teoreticky, hoci v praxi sme to všetko robili. Vtedy platil názor, že lekár musí vedieť vyšetriť náter, či krvný obraz a zrátať krvinky, bunky v likvore, poznať vajíčka črevných parazitov alebo analyzovať sediment moču. Čítanie rtg snímok bolo osobným koníčkom prof. Churu a jeho kniha o pľúcnej rentgendiagnostike je toho dôkazom. Dr. Getlík sa veľa naučil od prof. Churu – vždy aplikoval medicínsku diagnostiku a pozorovanie podľa neho, tak ako sa to za roky praxe naučil. Opis snímok bol tiež jeho obľúbenou prednáškou ale aj chytákom (keď lobus venae azygos, či zdvojené rebro alebo chýbanie rebra sa mnohému lekárovi v momente nevybavilo ako atypia). Opisu rentgenových snímok – ako hlavnej diagnostickej metóde tých čias – venoval prof. Chura veľa času, najmä pri ranných hláseniach. Hlásenia boli v pracovni prof. Churu o 7.00 hodine a dnu nas voviedol dr. Getlík, keď sme sa ešte pred pracovňou zoradili. Hlásili sme, čo je nové na oddelení a čo sa zmenilo (mali sme prezreté deti, teplotné záznamy a zapísali sme kvalitu stolíc). Dr. Getlík opísal u nás, ako prvý, chýbanie 12. rebra u detí s Downovým syndrómom a toto jeho zistenie je aj predmetom citácií.

Prednášať chodili aj viacerí odborníci z iných univerzít: z Prahy, Brna, Olomouca i Bratislavy. Z Prahy chodili pravidelne Švejcar (veľmi rád prišiel, ale až keď katedru viedol dr. Getlík), Jírovec, Pisarovičová, Houštek (niekoľkokrát), Kubát, z Olomouca Mores, z Brna Teyschl (niekoľkokrát), neskôr Brunovský a Šumbera a z Bratislavy Michaličková, Benko, Novák, ale zato Jakubcová prednášala iba raz a už viackrát nechcela prísť. Občas chodil prednášať aj Démant z Košíc. Dr. Novák prednášal infektológiu a ako hlavný odborník pre pediatriu, bol v tom čase aj členom skúšobnej atestačnej komisie. Dr. Cícvárek vždy prednášal organizáciu, ale neskôr aj biochemické vyšetrovacie metódy. On totiž prešiel (1956) z Bratislavy do Trenčína za prednostu biochemického laboratória. O pár rokov, keď sa stal slovenský „doškolovák“ samostatným, už boli zriadené viaceré katedry aj v Trenčíne. Boli to interna, pediatria, gynekológia (r. 1959 prišiel doc. Dlhoš z Martina, kde bol celoštátnym vedúcim Katedry gynekológie a pôrodnictva ÚDL). Jediný interný pracov-

ník Slovák. Jeho zástupcom bol dr. Valentšík. Katedru očného lekárstva viedol dr. Veselý a jeho zástupcom bol dr. Slávka. Katedru neurológie viedol dr. Trávník (neskôr docent). Patológiu viedol dr. Ottis (dochádzal z Bratislavy, mal veľmi šikovných asistentov). Dr. Jablonský dokonca prvý vy-kultivoval čitateľnú mapu chromozómov, v čase keď za asistenta na internu nastúpil dr. Izakovič zo Zvolena (in memoriam profesor, 1993). Organizácia zdravotníctva, neskôr sociálne lekárstvo a jeho subkatedry práva a pedagogiky sa nikdy neprestahovali do Trenčína a ostali v časti ústavu na Mariánskej ulici v Bratislave pod vedením dr. Makovického, právnika dr. Ošmeru a ing. Hrkotáča. Vtedy sme už akosi neveriac vedeli, že doškolovací ústav pôjde do Bratislavy, za čo najviac bojovali dr. Dieška (riaditeľ ÚĎVLF) a najviac pracovníci sociálneho lekárstva a zamestnanci Povereníctva zdravotníctva. S dr. Menkynom ovládali situáciu na Povereníctve a vedeli vytvoriť finančné predpoklady pre výstavbu budovy na Kramároch a umiestnenie klinických odborov v novovystavanej kramárskej nemocnici akademika Déreera. Ihneď po dostavbe budovy „doškolováku“ s internátom sem prešla katedra organizácie zdravotníctva a jej subkatedry práva a pedagogiky a samozrejme, že medzi prvými bola aj interná klinika. Oddelenia sa zmenili na kliniky a prednostovia dosiahli tituly docentov a neskôr profesorov. Len dr. Getlíkovi sa to pre neprajnú politickú situáciu nedarilo (profesúru dostal až in memoriam r. 1990), napriek podpore prof. Švejcara. Prof. Švejcar bol trvale veľmi „protichurovsky“ zameraný z osobných dôvodov, ktoré pramenili ešte z rokov ČSR, keď boli obaja asistentami u prof. Brdlíka na detskej klinike od začiatku bratislavskej univerzity (dr. Chura habilitoval akýmsi zásahom skôr ako dr. Švejcar, možno tam boli aj iné dôvody, o ktorých Chura nikdy nehovoril – dr. Švejcar ho však trvale označoval ako fašistu (napr. aj v Čs. Pediatrii). Podľa prof. Matulaya to nie je pravda – prof. Chura nebol nikdy politicky angažovaný, nebol členom strany, bol religiózne založený a večne sedel v knihách, bol dokonca viac samotár ako spoločenský typ).

Dr. Lhoták tiež rád prednášal v Trenčíne, pretože si s dr. Getlíkom vytvorili veľmi dobrý osobný vzťah a aj vzájomne sa vysoko hodnotili. Dr. Getlík si svojim uvážlivým diagnostickým prístupom a vyšetrovateľskou zručnosťou pri výkonoch vyslúžil veľkú úctu dr. Lhotáka, ale aj všetkých asistentov, ktorí boli v Havlíčkovom Brode. Dr. Getlík si tam vytváral nový prístup k prednáškam a veľmi pedantnou prípravou a zapisovaním tvoril akýsi základ každej prednášky, ktorá mu „sedela“. Podobne spracúval aj nárast a aktualizáciu literatúry k prednáškam dopĺňaním citácií a nových poznatkov. Preto boli jeho prednášky vždy akýmisi výpiskovým zväzkom, ktorý mal stále viac odvolávk na priložené výpisky k pôvodnej kostre, z ktorej celá prednáška vznikala. Preto ho dr. Cícvárek nazval pracovníkom „včeličkou“. Po habilitácii sa mu otvorila cesta do sveta a po uvoľnení politickej situácie sa mohol cestovaním a prednáškami realizovať aj na medzinárodnej úrovni. Nikdy však neprednášal veľmi atraktív-

ne a aj na Spolku lekárov bola jeho prednáška takou znôškou všetkého nového, až sa stratila kontinuita a prehľadnosť. Ovšem čo vystihol, bola imunológia a alergológia, hoci predtým pracoval na vrodených vývojových chybách (na túto tému aj obhájil kandidátsku dizertačnú prácu). Hľadal imunodeficientných pacientov, aby im substitúciou (vtedy gama globulínu) posilňoval odolnosť a predlžoval aj život.

V tom čase u nás atestovali prakticky všetci pediatri. Dnes sú to alebo vedúci detských oddelení alebo pediatrických kliník, ale mnohí sú už v dôchodku, ba mnohí už aj zomreli. Prakticky celá mladá generácia na primariátoch novozriadených oddelení boli absolventi pediatickej fakulty v Prahe, neskôr v Bratislave. A tí všetci atestovali v Trenčíne a dnes sú starší ako 65 rokov. Skúšky bývali dosť prísne nielen za prof. Churu, ale aj za doc. Getlíka, ktorý vyžadoval solídne schopnosti, aj keď on sám bol veľmi „benígny“ skúšajúci. Dokonca až do tej miery, že sme ho niekedy o nespôsobilosti atestanta museli presvedčať, pripustil aj to, že atestant sa mohol vzdať ešte pred ohodnotením alebo mohol opakovať iba niektorú časť skúšky. Politiku vtedy skúšal právnik dr. Ján Sedlák, náš politický školiťel. Písala sa písomná správa o pacientovi ako chorobopis a potom sa odovzdával pacient a my sme skúšali vyšetrovacie metódy (vtedy sme totiž napísali knižku Diagnostické a vyšetrovacie metódy v pediatrii (Černay, Getlík, Horanský), mali sme naplánované opakované vydania tejto knihy a cirkuláciu autorov na prvom mieste, hoci už pri prvom vydaní boli problémy, pretože jeden z nás chcel byť trvale na prvom mieste, čo vyvolalo problémy). Vtedy vznikla aj zaujímavá situácia s návrhom na doktorát

vied pre Getlíka a prof. Chura navrhol všetkých autorov knihy, čo iste nemohlo byť akceptované. Ani prof. Chura nemal „šancu“ tento titul získať. Hoci dovtedy napísal knihu Slovensko bez dorastu a Infekčné choroby a práve písal knihu Pneumológia a z Prahy mu to navrhovali. Neskôr si doc. Getlík vybral terajších vedúcich katedier a kliník dr. Šašinku (profesor) a dr. Hruškoviča (docent), ktorí urobili výborne atestácie a boli už vtedy naozaj perspektívni pediatri. Obaja najskôr dochádzali, dnes sú úspešní prednostovia kliník.

Ja som bol medzitým rok v NDR na brigáde a mal som prerušenú apširantúru (1960), potom som bol dva roky v Tunise (1964, 1965). Myslím si, že vtedy som stratil kontakt a keď som sa vrátil, situácia bola taká, že už som bol „starý“ za asistenta a odišiel som na návrh vedúceho Diešku na Poverenictvo zdravotníctva za vedúceho odboru starostlivosti o ženu a dieťa. V Trenčíne postupne odchádzali asistenti na primariáty – dr. Horanský do Liptovského Mikuláša po dr. Chmelovi, dr. Konkoľ do Zlatých Moraviec, dr. Hlavatý a dr. Hlavatá do Lučence, dr. Told do Liptovského Mikuláša na infekčné oddelenie a za riaditeľa nemocnice. Všetci sa dobre uplatnili.

„Doškolovák“ sa postupne od roku 1967 sťahoval do Bratislavy a to najskôr interné oddelenie, potom detské oddelenie, gynekológia a pôrodnica – očné však prešlo do Košíc s doc. Veselým a rentgenológia ostala v Martine. Potom to už bola len otázka času a do novopostavenej budovy NsP akad. L. Déreera prešli aj teoretické disciplíny, knižnica a kliniky.

Do redakcie došlo 24.6.1997.

Etické aspekty ošetrovateľskej starostlivosti*

Dana Farkašová

Náš spoločenský život si vyžaduje aj mravnú obrodu. Humánna starostlivosť o človeka ako taká a osobitne zdravotnícka starostlivosť môžu k tomu prispieť, pretože jej súčasťou sú také hodnoty, ako je láska k človeku, úcta k životu a človeku, pozitívny vzťah k zdraviu. Albert Schweitzer povedal: „Etika lásky k životu žiada, aby sme vždy nejako a niečím boli ľuďmi pre ľudí. Otvorte oči a hľadajte, kde nejaký človek potrebuje trochu času, trochu priateľstva, trochu účasti, trochu spoločnosti, trochu práce, nejakého človeka. Možno je to človek osamelý, zatrpknutý

alebo chorý“. Keďže človek a jeho dobro sú predmetom aj ošetrovateľského snaženia, zamyslime sa na tým, aký je vlastne vzťah etiky a ošetrovateľstva.

Ošetrovateľstvo, ktorého poslaním je uspokojovanie bio-psycho-sociálnych potrieb človeka, musí vychádzať z princípov bioetiky, ale aj z princípov platných pre psychologické, sociologické, pedagogické, prípadne ďalšie humánne vedy.

Ošetrovateľstvo zabezpečuje starostlivosť o človeka od jeho počatia až po smrť, v zdraví aj v chorobe a preto jeho etické princípy vyplývajú nielen zo všeobecne platných etických noriem, ale aj z konkrétnych situácií a činov, vzhľadom na následky, ku ktorých vedú. Možno konštatovať, že ošetrovateľské etické princípy v mnohom zrovnávajú s princípom biologických a humanitných disciplín.

*In extenso prednesené 30.8.1996 na III. medzinárodnom kongrese „Zdravotnícke právo a etika“ v Sun City (Juhoafrická republika).

Adresa: Doc. PhDr. D. Farkašová, CSc., IVZ, Limbová 12, 833 03 Bratislava

Skúsenosti doterajších prieskumov na úseku ošetrovateľskej starostlivosti ukázali, že problematika ošetrovateľskej etiky je veľmi zložitá, pretože zahŕňa nielen postoje a hodnotové orientácie ošetrujúcich, ale aj ich humánny dôstojný a zodpovedný prístup k profesionálnej ošetrovateľskej činnosti. Ukázalo sa tiež, že ošetrovatelstvo treba previesť z asistenckého výkonného povolania na povolanie kreatívne, ktorého prioritou budú ľudské potreby ošetrovaných. K tejto zmene je potrebné pristupovať z niekoľkých nasledovných aspektov:

* pacient v nemocnici a v primárnej starostlivosti je najdôležitejšia osoba, nie je v našej starostlivosti kvôli nám, ale my sme kvôli nemu

* pacient nie je ošetrovaný prípad, ale človek

* pacient má nárok na najvyššiu kvalitu ošetrovateľskej starostlivosti

* pacient má nárok na starostlivý a láskavý prístup a porozumenie pre svoje biologické, psychické, sociálne a iné potreby.

Vychádzajúc z týchto uvedených aspektov a zo súčasného pohľadu na ošetrovateľskú starostlivosť možno konštatovať, že ošetrovatelstvo nie je len veda – poznanie, ale aj umenie a precítenie. Nestačí len vedieť perfektne ošetrovať, ale sestra musí najmä porozumieť a precítiť pacientovo správanie a prežívanie. Umeniu sa ťažko učí, umenie predpokladá vlny, dušu, cit, vôľu, vytrvalosť a lásku. Ošetrovatelstvo je preto ťažké, ale veľmi krásne, približuje človeka k večnosti, lebo dobro a pomoc iným sú večné.

Citová charakteristika ošetrovatelstva evokuje a núti najmä nás, ktorí pôsobíme vo vzdelávacej sfére pri príprave pracovníkov na ošetrovateľské povolanie, rešpektovať jeden z kľúčových etických princípov „chrániť život a jeho ľudskú podobu, mať úctu k ľudskému životu vo všetkých jeho situáciách“.

Do redakcie došlo 25.7.1997.

Věstonická Venuše na Fakultní porodnici Masarykovi Univerzity v Brně

Oldřich Šípek

Na počátku byla tady v pořadí čtvrtá doba ledová. Vyznačovala se tím, že se v ní střídalo období mrazu a období oteplení. Celá severní polovina Evropy byla přikryta ledovcovým krunýřem až sto metrů vysokým. Sahal od Polska přes Slezsko do Německa. Šířil se od severu na jih a jeho okraj – jeho čelo se opíralo o Moravskou bránu. Z jižní strany pak se mohutný Alpský ledovec dostal na Slovensko a přiblížil se k Děvínské skále.

V době, kdy ledovce ustupovaly, přivalila se stáda velkých arktických zvířat, mamutů, srstnatých nosorožců a s nimi přišel na Moravu i člověk (1). Před ním zde byl jeho starší předchůdce – *Homo neandertalensis* (2). Ve svém dlouhém vývoji se měnil zdokonaloval a zlepšil se v ušlechtlejší druh člověka, který byl Karlem Linném, švédským učencem, pojmenován v roce 1758 – *Homo sapiens* (3).

Když roztály ledovce, země se pokryla keří, nízkým porostem a olšemi. Proměnila se v tzv. studenou step. Období mrazu a hladu bylo vystřídáno obdobím hojnosti a plodnosti. Lidé se živili sběrem přírodních plodin, lovili drobnou polární zvěř, zajíce, lišky, bobry, nebo tvořili mezi sebou větší tlupy a ta napadala a zabíjela mamuty. Když byla zvěř v určité oblasti vyhubena a půda využita, stěhovali se lidé za potravou, za stády zvěře. Později se usadili a stali se z nich prv-

ní primitivní rolníci, stavěli si chýše z dlouhých kostí nebo ze dřeva, udělali si přístřešek od převisem skály, nebo obsadili jeskyně.

Ve Věstonicích a v Pavlově pod Palavskými kopci, podle domněnky vědců, vznikla „paleontologická vesnice“ nebo snad malé „diluviální město“. Byla zde objevena i malá izolovaná „dílna“ s obráběcími nástroji, napolo obrobenými věcmi a předměty denní potřeby – jako oštěpy se zabroušenou kostěnou špicí, hrudky hlíny s částmi figurek, ozdobné závěsky a pod. Tehdejší člověk v pohodě za příznivých klimatických, duševních a tělesných podmínek cítil, že musí vyjádřit své přání, své zážitky, svůj strach z čehosi neznámého a tvořil z hlíny figurky a maloval zvířata na stěnách jeskyně.

V roce 1925 brněnský archeolog Karel Absolon vykopal sošku ženy, která později proslula jako Věstonická Venuše. Soška je vymodelována z pálené hlíny, je 28 cm vysoká. Tehdejší lovec a umělec stvořil před 25 000 lety podobu ženy tak věrně, jak to nejlépe dovedl. Soška představuje ženu a ne bohyni, je udělána v materialistickém pojetí, jako symbol plodnosti, mateřství a jako symbol ochránkyne rodu.

Nám, moderním lidem, připadá jako neforemná postavička se zdůrazňovanými sekundárními pohlavními znaky, s velkými svěšenými prsy a enormní tloušťkou v podbřišku a na hýždích. Obezita je tak velká, že ruší Gausovu linii. Přestože představovala vrchol paleontologického umění, nám se moc nelíbí a vymyká se našim běžným představám o kráse a lad-

Adresa: MUDr. Oldřich Šípek, Plovdivská 5, Brno, Česká republika.

ných tvarech nahé ženy. Myslím si, že leckterý muž nebo chladný Angličan, při pohledu na ni by prohodil svým suchým humorem: „I'm afraid too...“, že by tato žena mohla svést nějakého muže.

Lékaři endokrinologové znají tento příznak tloušťky jako syndrom steatopygie. Tuto velkou obezitu lze však snadno vysvětlit. V době mladšího paleolitu otěhotněla žena, dívka ve 14 nebo 15 letech. Porodila a kojila dlouhou dobu (až 5 let) pokud se dítě o sebe samo nepostaralo. Za celý život měla 3 nebo 4 děti. Průměrný věk v té době můžeme odhadovati na 30 let. Tato naše Věnuše představuje ženu starou kolem 35 let. Při debatě s profesorem L. Pilkou jsme se na chvíli zastavili, pouvažovali, přenesli jsme se do přítomnosti a usoudili, že žena byla minimálně estrogenizována a proto nebyla ohrožena rakovinou čípku děložního, nebo prsou.

V lidském společenství a rodině tehdy určovala matka příslušnost rodu. Pokolení udržovala matka, po ní dcera a tak od jedné generace přes druhou generaci vznikla matřiční linie. V tomto pojetí si lze vysvětlit matriarchát. Skutečným vládcem byl vždy muž, silnější jedinec. Muž byl více vážným, neboť ve vykopávkách vedle něj ležely vzácnější šperky, terčíky a insignie moci. Celkem unikátní a světově neobvyklý byl nález v Brně na Francouzské ulici. Byla nalezena malá mužská soška v hrobě dospělého muže. Skulptura muže s penisem připomínající spíš hračku, ležela v hrobě společně s abstraktními věcmi. Podle toho, že tam nebyly nalezeny žádné zbraně, archeologové usoudili, že se jednalo o šamana – kouzelníka, nebo zaklínače duchů. Když si to promítneme do přítomnosti, mohl by to být předchůdce dnešního léčitele, lékaře (4). Kromě sošek člověk vyrývá kresby do mamutích klů (5).

Jen okrajově bych se rád zmínil o antropogenezi.

Ve Východní Africe na březích jezera Turkana v Keni byly nalezeny zbytky staré kultury a mezi nimi lebka, která svědčí podle jejího tvaru o prvním člověku dnešního typu. Tento člověk později vyšel „out of Africa“ na sever a nad Suezem se rozdělil do několika proudů. Jeden z těchto proudů prošel střední Evropou, naším územím a zastavil se na francouzsko-španělských hranicích.

Podle náboženské tradice pocházíme všichni z jednoho rodu a jsme synové jedné matky – pramáti Evy. Nebudeme se tomu tolik divit, když někteří vědci při sledování dědičnosti se shodují s tím, co je napsáno v Bibli. V roce 1987 molekulární biologové pod vedením Alana C. Wilsona z Berkeley uveřejnili svou studii. V ní tvrdí, že mitochondriální deoxyribonukleová kyselina v lidském vajíčku je rozhodujícím činitelem při přenosu dědičnosti. Podle jejich hypotézy MTCH DNK z vajíčka se dědí jednoznačně spolehlivě a je stálejší než MTCH DNK v druhé polovině ve spermiích. Podle této teorie se přenáší dědičnost z jedné generace na druhou – matřičně. Nedochází k promíchávání genů ani k rekombinaci. Budiž. Ale pod vlivem vnějšího prostředí, které je všu-

Obr. 1. Věstonická Venuše je snad naší nejslavnější neolitickou památkou. Inspirovala i Z. Buriana (Dvořák, 1984).

de na světě jiné, pod vlivem zevních faktorů – po dlouhé, moc dlouhé době, se organizmus jedince mění. Člověk se stává dokonalejší, kultivovanější (6).

Nedávno v Brně, v pavilonu Anthropos, byla vystavena originální soška Věstonické Venuše. Její název, její nazvání Venuši, nebylo příliš šťastné. Moderní lidé, ovlivnění antickou řeckou kulturou, si pod názvem Venuše představují Afrodité, bohyni krásy a lásky, která přišla do Říma z Hellady. Jak víme, žádná ze tří Grácií se jí nemohla vyrovnat. Nejznámější je Venuše z ostrova Mélu. Její socha z bílého mramoru představuje ladnou krásu těla, harmonicky vyváženou oduševnělostí. Tato Venuše se dotýká pravou rukou stěny lázně a její levá ruka zachycuje a přidržuje si okraj padajícího šatu. Nic půvabnějšího není na ženě, než stud – přirozený stud. Originální socha je vystavena v Louvru. Francouzi se jí pyšní a nazývají ji „perlou Louvru“.

My nezůstáváme o nic za nimi. Máme naši Venuši, kterou můžeme právem nazvat „perlou paleontologického muzea v Brně“. Obě Venuše splnily svůj účel, své poslání, každá ve

své době. Jedna je symbolem mateřství, druhá je projevem antické krásy a lásky. Obě dvě však odděluje dlouhá doba 25 000 let a velký kulturní odstup.

Literatura

1. **Beneš J.:** Člověk. Mladá fronta 1994.

2. **Dvořák P.:** Odkryté dějiny. Mladá fronta 1984, 109.

3. **Burian J.:** Cesty starověkých civilizací. Ed. Kotva, Praha 1972, 18.

4. **Jelínek J.:** Anthropos. Moravské muzeum Brno (osobní sdělení).

5. **Podborský V.:** Dějiny pravěké Moravy. Muzejní a vlastivědná společnost, Brno, sv. 3, 1993, 70.

6. **Beneš J.:** Člověk. Mladá fronta 1994, 102.

Do redakcie došlo 20.4.1997.

Čtyřicet let od ustavení skupiny gynekologické endokrinologie v Praze-Podolí

Milan R. Henzl

Roku 1957, na podzimním zasedání Československé gynekologické společnosti vystoupila poprvé – a tím se veřejně ustavila – skupina gynekologické endokrinologie (nadále skupina) z Ústavu pro péči o matku a dítě v Praze-Podolí. Skupinu tvořila později alespoň místně známá trojice Horský-Presl-Henzl, a na zmíněné schůzi tito pánové přednesli mezi sebou asi sedm referátů. Je nábledni, že v tak pronikavý nástup mohla vyústit jen předcházející, nejméně 18-měsíční či dvouletá intenzivní práce – skupina tedy vznikla dříve. Snad bude i nynějšího čtenáře zajímat, co bylo roku 1957 zvláštního na tom, že jediné výzkumné gynekologické pracoviště v tehdejším státě se rozhodlo vytvořit speciální endokrinologické oddělení, které dnes je samozřejmostí každého, na svou čest dbalého zařízení ženského lékařství.

Pokusím se okolnosti vzniku skupiny popsat metodou narativní historie, kde fakta jsou podána ve formě osobních vzpomínek a jsou s nimi smíchaná – bude to tedy vyprávění značně subjektivní.

Dnešní čtenář, ba ani pisatel těchto řádků, si již nedovedou představit opresivnost a bizarnost padesátých let. Do medicíny se po linii komunistické strany vnucovala ruská Pavlovova nauka o centrální nervové soustavě a její vyznávání mělo lékařům umožnit, aby jaksi magicky ovládli všechny fyziologické i patologické pochody organismu. V porodnictví a gynekologii to bylo především bezbolestné vedení porodu, velmi pěstované v Podolí, a ústav měl také oddělení terapie spánkem. Myslím, že ani v jednom

z obou případů nezpłodila tato činnost jedinou dobrou publikaci.

Gynekologická endokrinologie v takovém prostředí byla jaksi na indexu a dřívější slibné pokusy některých prozíravých podolských lékařů touto vědou se zabývati, uhynuly buďto na přímý zákrok shora či na nezáměrné vedení. Nedá se také říci, že by se gynekologickou endokrinologií nikdo v tehdejším státě nezabýval. Byl to zejména dr. Klačanský, který v Bratislavě tento obor začal pěstovat a později jej přivedl na mezinárodní úroveň.

Nastoupil jsem v Podolí v červnu 1955 a po čtyřletém učebním údobí v porodnicko-ženském oddělení závodní nemocnice vítkovických železáren se mi Podolí jeví jako oáza. Ústav byl vybudován na svahu pod Vyšehradskými hradbami za první světové války po vzoru švýcarských sanatorií. Obklopovala jej nádherná zahrada s historickým vinohradem. Z vrátnice na nábřeží do vlastní budovy ústavu vedl chodník lemovaný mini-alejí keřů nádherných červených růží. navždy se mi vryl do paměti pohled, který se ze zahrady i z budovy otvíral na Vyšehrad, na Císařskou louku, na Smíchov a na jih až ke zlíchovskému kostelíčku. Na řece jako obrovské hračky pluly výletní parníky a v "háfnu" bývalého jachtklubu, ve slepém rameni Vltavy a přímo naproti ústavu, se mihotaly zakotvené lodky a plachetnice, zatím co po navigaci červenobílé tramvaje klouzaly v rozvázném tempu. A to vše splývalo v jakémsi surrealistickém mumraji pestrých barev. Není divu, že se krása i funkčnost budov zalíbila za okupace oddílům zbraní SS, které zde měly elitní sanatorium a podle pověsti vybudovaly v kazematách pod Vyšehradskými hradbami funkční operační sály pro případ náletů či posíčních bojů.

Ústavem vládl „pan profesor“, tehdy asi 75letý Jiří Trapl, nestor a grandsigneur českého porodnictví. Byla to postava ma-

Palo Alto, California

Adresa: Prof. MUDr. Milan R. Henzl, 4210 Ynigo Way, Palo Alto, California, USA

jestátní – vysoký, statný, leč štíhlý, přicházel do ústavu pěšky, svým pravidelným a dlouhým krokem. Vzbuzoval přirozenou úctu, která se projevovala tak, že šéf dolní vrátnice, pan Drobílek, volal telefonem strážce vrátnice v hlavní budově pana Loebela: „Pan profesor jde!“ Pan Loebel obratem dával aviso profesorově neskutečně příjemné sekretářce, paní Miládece. Oba plnými jmény uvedení gentlemani byli osoby historické a nepostrádatelné pro chod ústavu. V oné bizarní době byly na vrátnici píchající hodiny, a „píchat“ – tedy znamenat čas příchodu museli všichni lékaři i vědci, panem profesorem počínaje, snad abychom vyjádřili „égalité“ s továrním proletariátem. V praxi to ovšem vypadalo tak, že za nás na hodinách markoval čas pan Drobílek. Pan Loebel zase věděl o každém, kde je a v tíšňových situacích bylo rychlejší zavolat jemu než dávat vyvolávat příslušný tým rozhlasem.

Zvláštností Podolí bylo také, že knihovníkem byl bývalý ministr zdravotnictví, JUDr. Klumpar, a hlavním účetním byl generál Josef Bartík, od předválečných dob až do roku 1946 šéf československé protirozvědky. Generál Bartík proslul tím, že asi od roku 1937 a pak z Anglie po téměř celou II. světovou válku řídil vysokého důstojníka německé výzvědné služby Abwehru a zaručoval exilové vládě v Londýně nejrozsáhlejší informace o pohybech německých armád.

Avšak zpět k panu profesorovi. Měl v sobě něco z noblesy posledního císaře, včetně pohotového a vlídného úsměvu, a když přicházel na velkou vizitu, moje přebujelá fantazie si jej představovala v bílé císařské peleríně a s generálským kloboukem na hlavě. Pan profesor byl však přirozený demokrat. Dalo se s ním debatovat a nesouhlasit, ba mohlo se mu říci všelicos, ovšem v rámci uctivé slušnosti. Jen jedno nesnášel: špatnou lékařskou praxi. To pak bylo „padni-komu padni!“ Ale aj v těchto řídkých případech věci vyřizoval na místě, aniž by si na postiženého zasedl. Jednoznačný byl také jeho postoj k nabídkám členství v komunistické straně – naprosto negativní. Jednoho pozdního odpoledne mne urgentně volala profesorova sekretářka, abych se dostavil do jeho pracovny. Takové vyzvání bylo spojeno s bleskovým zpytováním svědomí, co jsem to zase vyvedl, a můj „angst“ se ještě zvýšil, když jsem vtrhnul do profesorovy pracovny, spatřil jsem předsedu komunistické strany ústavu. Upokojil jsem se až tehdy, když profesor přísně ukázal na jednu z židlí a „tady se posaďte, musím s vámi dokončit diskusi z rána.“ Tak jsem nechtěně vyslechl, jak předseda ústavních komunistů verboval pana profesora do strany, a když náborovou řeč dokončil „... pane profesore, Pavlov vstoupil do strany v osmdesátce!“ Pan profesor se toho chytil a důrazně odvětil: „Mně ještě není osmdesát, tak mám čas!“ A s pevným poděkováním odvedl předsedu ke dveřím. Pak jsme si povídali o jakémsi cytologickém problému, na který jsme narazili při ranní velké vizitě.

Druhým mužem ústavu byl docent Miroslav Vojta, tehdy asi padesátiletý, jemuž jeho nejbližší říkali „Slávku“. Vojta byl vedoucím výzkumu, ale exponoval se hlavně v oblasti psychoprofylaxe bolestivého porodu. K ničemu to nevedlo.

Přesto, že v prvomájových průvodech se vykřikovalo něco o Podolí „kde porody nebolí“, na porodním sále bylo stále slyšet jiné výkřiky rodících matek.

Dostáváme se k tomu, jak se v Podolí prováděl výzkum v roce 1955. Byly tam některé velmi dobré výzkumné skupiny, ale v podstatě si jednotliví výzkumníci hleděli spíše svých vědeckých koníčků. Těto pseudoidyle však učinily přítrž dvě události. První bylo vyhodnocování výzkumních ústavů Akademií věd a vědeckou radou ministerstva zdravotnictví, v němž měli hlasité slovo mladí badatelé z akademie, jimž šlo o objektivní výzkum. Tito průbojní hoši začali klást nepříjemné otázky: „Jak jste se zapojili do světových proudů lékařského výzkumu jaká je vaše publikační činnost? Co se z vašeho výzkumu dá publikovat v zahraničních časopisech? Jak přispěje váš výzkum k základním medicínským poznatkům a jakým přínosem je pro lékařskou praxi?“

Druhou událostí byl příchod docenta Vladimíra Vaška do Podolí. Ten podobné otázky začal klást hned po svém příchodu roku 1953 či 1954, a to s takovým důrazem, že to vyvolalo znepokojení. A tak to na přelomu 1955/1956 bzučelo v Ústavě jako v úle. Vytvářely a rušily se výzkumné skupiny, vypracovávaly se výzkumné plány, diskuse byly často otevřené a na tělo. Odešlo několik kolegů, kteří nejevili zájem o výzkum.

Za této situace mně docent Vašek vyzval, abych se přidružil k tvořící se endokrinologické skupině. Dodnes mi není jasno, jak se podařilo skupinu prosadit, vždyť v určitých stranických kruzích endokrinologie silně zaváněla západnictvím. Mohu jen tušit, že to byl výsledek intenzivních jednání mezi Vaškem, Horským a panem profesorem, kteří nakonec přesvědčili ředitele výzkumu Vojtu, že vedoucí gynekologické pracoviště ve státě nemůže existovat bez reprodukční endokrinologie. Také působil mimoústavní tlak. Akademik Charvát, legendární přednosta III. interní kliniky LF KU, vydává již v roce 1952 – ještě před smrtí Stalina, svoji knihu Steroidní hormony, kde snad necitoval jediného sovětského autora. Spis je takové úrovně, že si v něm s potěšením dodnes čítám. Akademik Charvát také konal své proslulé úterní semináře, které byly povětšinou endokrinologické a byly hojně navštěvovány členy ostatních fakultních oddělení. Dostalo se mi té cti, že jsem předvedl na jednom ze seminářů pacientku naší skupiny – byl to první případ hyperplasie nadledvinkové kůry, popsany u nás v gynekologické literatuře. Léčili jsme tuto mladou ženu natolik dobře, že později dokonce otěhotněla.

Docent Vašek, tehdy sotva padesátiletý mladík, byl aktivní Sokol a nadšený turista. Málokdo ví, že byl synovcem jiného Vladimíra Vaška, známého pod básnickým pseudonymem Petr Bezruč. Byl to muž merkuriální povahy, jemuž to výtečně „přeskakovalo“. Byl zručný a rychlý operatér, a byl vždy několik taktů před těmi, kteří mu asistovali. Byl to můj vysokoškolský učitel gynekologie z Olomoucké lékařské fakulty a už tehdy mně svými

poutavými přednáškami nadchl pro reprodukční endokrinologii. Dodnes vzpomínám na jeho první přednášku, kdy místo očekávaného nudného popisu rozměrů pánevních se nám dostalo elektrizujícího výkladu o dynamických vztazích mezi hypofýzou, ováriem a endometriem. Již tehdy docent Vašek zdůrazňoval v těchto vztazích roli diencephala a vyšších mozkových center, mluvě o psychických formách amenorrhoe, histologických přínosech Stieveho k děložnímu dysfunkčnímu krvácení jako následku psychického stresu, i o experimentálních pracích, které se začaly tehdy objevovat na druhé straně železné opony, a které jasně identifikovaly diencefalon jako regulátora hypofýzy. Vašek již tehdy postuloval jasně „mozkové“ faktory, které se podílejí na řízení reprodukčních pochodů v organizmu. S velkým, a snad ne příliš neskromným uspokojením mohu sdělit, že v posledních 20ti letech své profesionální činnosti jsem se zabýval uvedením analogů těchto gonadotropiny stimulujících hormonů do klinické praxe.

Vedoucím skupiny byl Jan Horský, populárně „Honza“, dnes profesor a doktor lékařských věd a stále klinicky činný. V roce 1956 asi 37miletý, měl za sebou již rozsáhlé zkušenosti z lékařské fakulty v Hradci Králové, významnou publikační činnost, a pobyt ve Francii, kde si osvojil biologickou metodu stanovení gonadotropinů v moči, která měla základní význam v diagnostice menstruačních poruch a za niž jsme mu nikdy pořádně nepoděkovali. Honza přinesl do skupiny svůj smysl pro systematickosti, metodičnost a důslednost. Uplatněním těchto principů ve vedení skupiny udával směr našim výzkumným snahám a staral se o to, aby se započaté projekty ukončily.

Druhým členem skupiny byl Jiří Presl, dnes také profesor a doktor věd. Pamatuji se dobře na naše první setkání. Byl v bezvadně padnoucím elegantním obleku a zpod černé obruby brýlí na mne přátelsky hleděl pár hnědých očí. Jirkovi se na ústech rozehrál srdečný úsměv a pravil prostě „tak se to konečně podařilo“. Měl jsem totiž politické problémy s přijetím do ústavu, které se oddálilo asi o rok. Jiří na mne dělal dojem rozeného optimisty, který měl ke každému problému pozitivní přístup, se zachováním objektivnosti. Rád pomáhal a měl vždy pohotově případné odpovědi ze svého snad bezedného kapsáře vědomostí. Jeho znalosti byly téměř encyklopedické. Byl mozkiem skupiny. Kandidaturu obhájil v Akademii věd a kromě výborných klinických prací prováděl elegantní pokusy, které publikoval v zahraničních časopisech. Je velká škoda, že nemohl své práce přednášet na významných kongresech na západě, bylo by to vyneslo velmi dobré jméno jemu i československé gynekologii.

Jen malou příhodu k dokreslení Jiřího profilu. Z nějakého důvodu jsme byl v profesorově pracovně, když do ní vstoupili oba docenti, docela rozjaření, řkouce: „Tak nás ten Presl dobře vyzkoušel!“ Jiří totiž skládal toho dne jakési aspirantské zkoušky, a páni docenti byli členy zkušební komise.

Já jsem se zabýval převážně klinickými problémy, pneumopelvografií, dnes dávno již nahraženou laparoskopickými technikami, hormonálním léčením dysfunkčního děložního krvácení, primární amenorrhoe a zabruslil jsem také, ve spolupráci s pediatrii do hormonální léčby předčasné puberty. Snad jsem jaksi vytušil, že naše forte je právě v rozsáhlém klinickém materiálu. O správnosti této intuice jsem se přesvědčil po příchodu do Spojených států, kde jsem neměl nouzi o pozvání k přednáškám právě na výše uvedená témata.

Od počátku skupina pracovala a spolupracovala velmi dobře. Jednak jsme všichni tři měli dobrou vůli, ale bylo to hlavně tím, že Honza zabránil osobním třenicím a primadonismu tím, že hned zpočátku rozhodl, že všichni se budou podílet na práci i na publikacích. A tak se stalo, že se pak objevovala tři jména na každém článku, který ze skupiny vyšel. A nebyla to spolupráce nominální. Materiály shromáždžovali i zpracovávali všichni tři, a ačkoliv vlastní kompozice článku byla svěřena prvnímu autorovi, druzí články revidovali a korigovali, a byly to často dlouhé debaty co do publikace patří a co ne.

Tento způsob tvorby se vyplatil. Při mém odchodu z Prahy na podzim 1966, skupina se mohla chlubit mezi dvěma či třemi desítkami publikací, vydali jsme nejméně dvě monografie, a alespoň jedna závěrečná práce byla odměněna cenou ministerstva zdravotnictví. Horský s Preslem vydali později v holandském nakladatelství soubornou učebnici reprodukční endokrinologie.

V celkovém hodnocení podolského ústavu je možno jen litovat, že se nevytvořila „podolská“ škola. Jediným žákem profesora Trapla byl doc. Vojta. Sám se považuji za Vaškova žáka, i když jsem byl několik let v učení u obou svých druhů, Honzy a Jiřího. Není náhodou, že oba se stali řediteli ústavu. Bylo to však po krátkou dobu a v době příliš pohnuté, aby měli čas a klid na vychování řady následníků. A konečně věřím, že jsme vykonali kus dobré zdravotnické práce.

Chtěl bych ukončit veršíkem, který roku 1677 pražský arcibiskup zařadil do své předmluvy ke Svatováclavské bibli:

Dobrá mysl a skussená
Umí mejlky prominauti;
A jako neporusšená
Ví jak chyby wymlauwati,
Jichž do kněh, buď nepozornost
Vběhnauti jest připustila,
Neb lidská neopatrnost
Z křehkosti se dopustila.
Což i my od dobrých a úpřimných čtenářů důvěřivě očekáváme.

Do redakcie došlo 10.7.1997.

Prof. MUDr. Gustáv Čatár, DrSc., sedemdesiatročný

Naša účasť na 40. jubileu pôsobenia Parazitologického ústavu LFUK v Bratislave nám dáva príležitosť pozdraviť nielen kolektív tejto významnej vedeckej inštitúcie, čo radi robíme pochvalou a úctou, ale aj príležitosťou pozdraviť jej zakladateľa, budovateľa

a prvého riaditeľa pána profesora MUDr. Gustáva Čatára, DrSc., ktorý sa dožíva 70 rokov.

Dňa 4. júla pred 70. rokmi v Gaboltove prvý raz pozdravil detským hlasom svoju rodnú zem. Ešte nevedel, čím bude. Ale keď dozrel, svoj život zasvätil rozvoju medicíny, oblasti lekárskej parazitológie, významnej pre svet, aj pre Slovensko. S týmto jeho zameraním je spojená jeho organizačná, odborná, pedagogická a výskumná činnosť. Zasluhou svojho učiteľa profesora Vršanského sa mladý lekár dr. Čatár ihneď po promócií v r. 1952 upriamil na cestu lekárskej parazitológie. V r. 1960 už získal špecializáciu a v ďalšom roku svoj obzor prehľbil v ročnom študijnom pobyte v Indonézii. Na docenta sa habilitoval v r. 1962. Riadnym profesorom bol menovaný v roku 1969 a v roku 1973 obhájil aj veľký doktorát biologických vied. Za výsledky vedeckého bádania bol v r. 1974 poctený Národnou cenou SSR. Členom korešpondentom SAV sa stal v r. 1977 a v roku 1987 aj ČSAV. Je Čestným členom Č-S gynekologicko-pôrodníckej spoločnosti Č-S lekárskej spoločnosti J.E. Purkyňu, Č-S a Slovenskej parazitologickej spoločnosti a Č-S biologickej spoločnosti.

Jubilant rozvíjal nový vedný odbor, ktorý v smere diagnostiky parazitov na Slovensku začal budovať dr. Dziuban. Prof. Čatár na LFUK v Bratislave vybuďoval vedecko-výskumné pracovisko – centrum pre lekársku parazitológiu Slovenska, ktorá sa stala aj výučbovým predmetom. Tak Lekárska fakulta UK v Bratislave, ako prvá z LF v ČSR, mala svoje parazitologické pracovisko a pravidelne sa venovala výučbe poslucháčov medicíny v lekárskej parazitológii a tropickej medicíne.

Jubilant sa s kolektívom spolupracovníkov venoval štúdiu nielen protozoárných nákaz – toxoplazmózy, urogenitálnej trichomonózy, pneumocystózy a giardiózy, ale aj skupine helmintóz a nákaz s charakterom prírodnej ohniskovosti. Uverejnil do 330 príspevkov vo vedecko-odborných časopisoch a zborníkoch doma a v zahraničí, 11 knižných monografií a 11 učebníc. Na

vedeckých konferenciách doma a v zahraničí prof. Čatár predniesol do 270 vedecko-odborných referátov. Výsledky vedeckej aktivity prezentoval na domácich, medzinárodných a svetových kongresoch (Anglicko, Belgicko, Holandsko, Chile, India, Indonézia, Maďarsko, Poľsko, Taliansko, USA, ZSSR). Pod vedením prof. Čatára pracovníci ústavu riešili úlohy základného i rezortného výskumu, ale aj zvláštne úlohy.

Prof. Čatár ako uznávaný odborník v oblasti toxoplazmózy sa pričínal o organizovanie medzinárodného sympózia o toxoplazmóze v r. 1974 v Bratislave. V r. 1977 bol prezidentom medzinárodného sympózia o urogenitálnej trichomonóze a o vaginálnej biocenóze v r. 1983 v Smoleniciach. Sympóziá presvedčivo ukázali vedeckú vážnosť zámerov jubilanta, ktoré rozvíjal v ústave a ktorých výsledky boli vysoko ocenené. Ako školiteľ mnohých aspirantov, vychoval celý rad kandidátov vied, docentov a doktorov vied.

Pedagogické pôsobenie jubilanta je úzko späté s jeho vedeckou aktivitou, so skúsenosťami zo študijných ciest a so štúdiom vedeckej literatúry. Ako pedagóg si získal vážnosť a obľubu pre svoj citlivý prístup k študentom, s ktorými bol v stálom kontakte od skončenia vlastnej pregraduálnej prípravy. Podnes pedagogicky pôsobí na LFUK v Bratislave a na Inštitúte pre ďalšie vzdelávanie pracovníkov v zdravotníctve, v oblasti lekárskej parazitológie a tropickej medicíny. Založil svoju parazitologickú školu a stal sa uznávanou osobnosťou lekárskej parazitológie a tropickej medicíny aj v medzinárodnom meradle. Vďaka svojim výborným znalostiam svetových jazykov mal a má stále úspešné kontakty s vedeckým svetom.

Spoločenská a organizačná angažovanosť jubilanta bola bohatá najmä v spĺnaní vážnych povinností. V akademických funkciách Univerzity Komenského plnil úlohy prorektora univerzity, dlhoročného dekana a prodekana LFUK, riaditeľa Parazitologického ústavu, vedúceho Katedry lekárskej biológie a parazitológie LFUK. Bol predsedom a členom rôznych komisií v rámci vysokých škôl, zdravotníctva, SAV, ČSAV, vedeckých rád, členom a predsedom vedeckých organizácií, redakčných rád vedeckých a popularizačných časopisov.

Sám sa považuje za žiaka a odchovanca profesora Jirovca, pod vedením ktorého absolvoval kandidátsku dizertáciu. Udržoval trvalé odborné kontakty s mnohými pracoviskami a inštitúciami v Česku a na Slovensku. Osobitný bol jeho vzťah k Helmintologickému (t.č. Parazitologickému) ústavu SAV v Košiciach. Zo širokej palety spolupráce hodno uviesť spoločné postupy v oblasti parazitoozón na Slovensku.

Jubilant za svoju úspešnú činnosť právom obdržal mnohé ocenenia a uznania. Je priateľskej a optimistickej povahy, má

zmysel pre plnenie povinností a pre zodpovednosť. Osobnosť, na ktorú sa možno oprieť a spoľahnúť. Je prísny, náročný aj k sebe, zato tolerantný k slabostiam druhých.

Prof. Čatár k 70. narodeninám obdržal Veľkú zlatú medailu Univerzity Komenského v Bratislave, Čestné členstvo SLS, Pamätnú medailu IVZ a Pamätnú medailu Univ. prof. MUDr. Svetozára Štefánika.

Vážený jubilant, v mene spolupracovníkov, širokého okruhu priateľov, i vo svojom mene Ti dakujeme za všetku vy-

konanú prácu, ktorú si v prospech rozvoja lekárskej a všeobecnej parazitológie urobil. Ako vzor si slúžil rodnej zemi, ľudstvu, bez ohľadu na osobné pohodlie a želania. Do mnohých ďalších rokov života Ti prajeme všetko, čo môže získať Tvoja čestná a záslužná osobnosť. Nech Ťa neopúšťa optimizmus, ani šťastie, hoci aj na poľovníckom chodníku, v zdravom prostredí.

Prof. MVDr. Ján Hovorka, DrSc.

Primár MUDr. František Vaverčák – osemdesiatročný

Motto: Honos sit praemium virtutis.
Cicero (*Brut.*81,281)

Pred 80 rokmi sa 3.1.1917 narodil v podtatranskej Spišskej Belej jeden z pionierov slovenského pôrodnictva a gynekológie MUDr. František Vaverčák. Maturoval v r. 1935 v Kežmarku a promoval na Lekárskej fakulte UK v Bratislave v r. 1941. Asistentký plášť na súdnom lekárstve u profesora Krseka za krátko „zamenil“ za vojenský

mundúr, ten neskôr za povstalecký plášť lekára-partizána, aby sa domov vrátil ako člen I. čsl. armádneho zboru. Po vojne nastúpil ako asistent na Ženskú kliniku profesora Štefánika. Tu sa okrem systematickej odbornej prípravy a práce venoval aj výučbe pôrodných asistentok. V roku 1954 po niekoľkomesačnom pôsobení na II. gynekologicko-pôrodnickej kli-

nike LFUK a FN na Šulekovej ulici v Bratislave už po boku svojej vzácnnej manželky, začína veľmi úspešnú, 27 rokov trvajúcu kariéru v Trnave. Tak, ako sa mu podarilo preplávať Scillou a Charybdou svetovej vojny, tak úspešne rozšíril aj horizonty trnavského pôrodnictva a gynekológie, ako aj rady vlastnej rodiny. So svojou, žiaľ, už nebohou ideálnou životnou partnerkou vytvorili harmonické prostredie svojim desiatim deťom, neskôr, v penzijnom veku, na Prievozskej ceste aj mnohým deťom z detských domovov.

Primár Vaverčák patrí ku generácii všestranne vzdelaných a erudovaných lekárov, od ktorých sa okrem pôrodnického „kumštu a nosa“ dalo priučiť aj mnohým, pre život potrebným manérom, obdivuhodnému vzťahu k pacientkám, pracovitosti a optimizmu. Pre tieto vlastnosti bol pán primár obľúbený a vážený.

Vážený pán primár, v mene Vašich žiakov, v mene mnohých mamičiek a ich detí, Vám chceme poďakovať a zaželať krásnu neskorú jeseň života.

Julo Chramec

Prof. Kříž – nejstarší gynekolog na Moravě

Oldřich Šípek

Prof. Jaroslav Kříž na své dlouhé a nešťastné vysokoškolské dráze zažil mnoho dramatických změn. Ať již to byly změny vládnoucích režimů, nebo státní převraty, anebo opakovaně pře-

Adresa: MUDr. O. Šípek, člen ČGPS h.c., Plovdivská 5, 616 00 Brno, Česká republika

rušované působení na Masarykově universitě v Brně. Střídala se tu léta dobrá a prospěšná s léty špatnými, zoufalými. Avšak Kříž i ve svém pádu zůstal velikou osobností, s čistým charakterem.

Podle jeho věku, který nedávno přesáhl 85 roků, měla by být napsána dlouhá vzpomínka a ne takováto skica nakreslená narychlo neumělým akvarelem.

Křížovým učitelem byl prof. Gustav Müller, který přišel v r. 1925 do Brna z Bratislavy, kde byl prvním děkanem nově založené Lékařské fakulty University Komenského, když byla zrušena maďarská Alžbětínská Universita. Müllerovým nástupcem v Bratislavě se stal Michal Šeliga, obětavý a pečlivý jeho žák, jenž se stal řádným profesorem r. 1931.

Prof. Kříž prošel dobrou, tvrdou školou. Ve svých učenických letech „fiškusoval“ jako medik na porodnici a pokoušel se vniknout do tajů porodnictví. V té době se dodržovaly divné povýšenecké rozdíly mezi sekundáři a asistenty. Nebylo nic divného, když asistent při vyšetřování řekl: „Tam si stoupni a piš můj nález!“ Takový však nebyl Kříž, ten nás s vřelostí a trpělivostí poučoval a ukazoval, jak se co dělá. A v porodnictví je zvláště zapotřebí manuální zručnosti a šikovnosti. Ukázalo se to v praxi, když mladý pan doktor stojí bezradně nad rodičkou – a teď ukaž co umíš!

Na kliniku prof. Müllera sa dostal v r. 1938, ale moc se na ní neohřál. V březnu 1939 Němci přepadli ČSR, obsadili porodnici a rázem se z ní stala die Frauenklinik und Landesgebäranstalt in Brünn. Přišlo německé vedení, němečtí lékaři a sestry. Němečtí doktoři tehdy nevyunikali žádnou zvláštní erudici včetně profesora. O tom jsme se brzy přesvědčili, když došlo k úmrtí mladé ženy pro zanedbanou odbornou péči.

Prof. Kříž na to dnes vzpomíná a líčí to takto: „na své septické oddělení jsem přijal asi 30ti letou ženu s horečkami. Po vyšetření jsem stanovil diagnosu Douglas absces. Podle nařízení prof. Rossenbecka, k provedení punkce bylo zapotřebí povolení Oberarzta, nebo schválení profesoro. Oberarzt dr. Müller z Prahy, který mluvil česky, nepovolil punkci Douglasu, ani nedovolil incisi po 3 dny opakovaně navrhovanou. Čtvrtý den nemocná dostala silné bolesti a vysoké horečky. Vznikla u ní difusní peritonitis. Ohlásil jsem to prof. Rossenbeckovi, ten ji vyšetřil, napsal sáhodlouhý nález a přikázal ji poslat na chirurgické oddělení. Chirurg při laparotimii našel difusní hnisavou peritonitidu a vyslovil prognosu smrti. Když druhý den pacientka zemřela, řekl jsme profesorovi, že pacientka mohla být zachráněna, kdyby Oberarzt povolil punkci a žádám pro příště, aby mi bylo povoleno dělat, to co uznám na oddělení, které vedu, za vhodné. Profesor se rozčílil a křičel: „Co si to ten Kriz dovoluje!“ Hned nato jsem byl přeložen ke „Svaté Anně“ na chirurgii. Tam Kříž pracoval po celou dobu války. Když se přibližovala fronta, Němci ze strachu utekli pryč a na porodnici jsme zůstali čtyři čeští lékaři, pět sester, narkotizér a vrátný.

V prvních dnech po osvobození se Kříž opět vrátil. Přivítali jsme ho s obrovskou radostí, protože pomohl zaplnit tu prázdnotu a přišel k nám jako odborník na slovo vzatý. Prof. Rossenbeck v noci, než přišla Sovětská armáda, se otrávil cyankalim. Když pouliční boj na chvíli ustal, pochovali jsme ho do kráteru po pumě před vchodem do parku.

V r. 1945 byly znovu navázány úzké styky se slovenskými gynekology. Prof. Havlásek měl velmi přátelské vztahy k I. porodnické a gynekologické klinice LF UK a zejména

k prof. Svetozáru Štefánikovi. Na počátku 50tých let byl u nás v Brně několik dnů prof. Poradovský, aby porovnal a seznámil se s naším provozem na všech odděleních. Zejména však s aktinoterapií rakoviny děložního čípku. Kříž mu ukázal Kottmeirovu Ra a rtg metodu, kterou poznal na studijní cestě ve Švédsku (Radium-hemmettu ve Stockholmu). Dále se Kříž seznámil s prof. Bárdošem, se kterým si nejlépe rozuměli, když si mohli navzájem povykládat o tom, jak je komunisti pronásledovali. Avšak snad největší přátelská pouta vznikly mezi nim a primářem Ernestem Klauberm. Ten přijížděl do Brna konsultovat se o způsobu aktinoterapie, stal se osobním přítelem Kříže, který mu oplácel návštěvami v Bratislavě. Byly to spíše studijní stáže. Ve volném dni Kříž vyhledával a poznával krásy Slovenska a na druhé straně, když přijel Poradovský do Brna, lehce našel na klinice partičku karet, vášnivé hráče pokeru. Hrál se do pozdních nočních hodin. Při tom žurnální pokoj blízko porodního sálu byl celý zakouřený cigaretami a někdy – zavoněl i slivovičkou. Vzpomíná si také na doc. Ernesta Dlhého a dr. Vojtaššáka, v posledních letech na Klauberova žáka doc. Maňku.

Jen krátce se zmíním o tom, že Kříž byl pro totalitní režim persona non-grata. Těžko snášel stálé odstrkávání a znevažování. Pokusil se o přechod do Rakouska, ale byl zadržen a uvězněn. Po jakémsi odpuštění pracoval v terénu, v poradnách až do konce 80tých let. V r. 1991 byl rehabilitován a ministerstvem školství byl jmenován profesorem v oboru porodnictví a gynekologie. V r. 1994 ho ČGPS poctila čestným členstvím a letos v březnu v Karlových Varech mu prof. Pařízek předal pamětní medajli za zásluhy při rozvoji anestezie a analgesie v porodnictví. Po deseti letech mu bylo uznáno prvenství lumbální epidurální anestezie za porodu.

Prof. Kříž se nestal uzavřený, ale jako růžovolící, usměvavý trávil volný čas na chatě, nebo aktivně se zúčastňuje klinických seminářů a diskutuje. Po dlouhá léta, od r. 1948 udržuje korespondenci s bývalými asistenty kliniky, kteří po 48 roce emigrovali na západ. Ivan Vašíčka se stal profesorem na universitě v New Yorku a Slavoj Hontela je vedoucím lékařem v St. Alberta (Canada) na endokrinologicko-geriatrickém oddělení.

Nedávno Ivan poslal Křížovi velmi zajímavý článek, publikovaný v USA. Vašíčka napsal poměrně rozsáhlý report, v němž porovnává americké a evropské porodnictví před 100 lety.

Jeho report má v záhlaví Komenského citát a nazývá se: „John Wildridge William's Contribution to Democracy – Fetus treated as a Patient“ (Příspěvek J.W. Williamsa k demokracii – fetus ošetřován jako pacient). Nejcennější v tom článku je ta idea, že ústava Spojených států amerických z r. 1776 zaručuje blaho, život a svobodu každého jedince. Právo na život člověka od jeho prvopočátku od zplodění, od plodu, narozeného dítěte, občana. A aniž by to Williams před 100 lety tušil, otevřel nám pohled do historie neonatální úmrtnos-

ti. Podľa prof. J. Brdlíka bola 50 % novorozenecká úmrtnosť za feudalizmu. V nedávnej dobe podľa statistik bola v anamnéze 50 % prvoroďičiek uvedená interrupcie. Demografická data, týkajúca sa neonatálnej úmrtnosti bola rovnaká ako za feudalizmu, tak za socializmu.

Vašička ďalej vo svojom reportu pojednáva o tehdejším americkom a evropskom porodníctve, spája demokratické zásady Wilsona a Masaryka. J.W. Williams, ktorý sa so svojou misiou prišiel do Prahy v r. 1888, stretol sa v Čechách so školou K. Pawlíka a V. Rubešky. Tento článok o Williamsovej misii v Čechách, si zaslúži našu pozornosť a mal by mať nejakú literárnu odevu.

Jak sme sa už na začiatku zmienil, prof. Kříž nedávno oslavil svoje 85. narodeniny a my sa svojou gratuláciou prichádzame tak trochu neskoro, ako bychom „zmeškali autobus“. Avšak tým srdečnejšie mu blahoprejem a pripojíme sa k jeho mnohým

kamarátom a k tým jeho „Kanadánkam“ a zazpívajme mu k jeho narodeninám: „Happy Birthday, Happy Birthday, Happy Birthday to our friend – happy Birthday to You!“

Prameny

1. J.W. Williams Contribution to Democracy, Fetus Treated as a Patient. A. Vasicka a I. Vasicka. Medical College, Bronx, New York, USA.

2. Brdlík J.: Dětské lékařství v minulosti. SNZ, Praha 1957.

3. Šípek O.: Prof. Müller – 130 výročí narozenin. Universitas Brno 3, 1995.

Do redakcie došlo 5.6.1997.

Zomrel primár MUDr. Vojtech Gros

Dňa 20. marca 1977, vo veku 83 rokov podľahol v boji so závažnou chorobou dobrý človek, primár MUDr. Vojtech Gros. Aktívne pracoval do 31.3.1985 a až do posledných týždňov nik na ňom nepozoroval zmeny vyvolané závažnou chorobou.

Narodil sa 2.10.1913 v Poprade. Po absolvovaní základnej a strednej školy študoval na Lekárskej fakulte KU v Prahe, kde aj promovol v roku 1937. Do 1.4.1938 bezplatne pracoval ako praktikant v Nemocnici v Poprade. Po mobilizácii bol pridelený do Vojenskej nemocnice v Prešove, kde pracoval na chirurgickom oddelení. Od roku 1940 do roku 1944 pracoval ako obvodný lekár v Lome nad Rimavicou. Odtiaľ odišiel do povstania, kde ako lekár pracoval až do konca vojny. V roku 1945 nastúpil ako sekundár na Gynekologické oddelenie NsP v Žili-

ne. V roku 1953 bol poverený vybudovaním Gynekologicko-pôrodnického oddelenia v Trenčianskych Tepliciach. Zo skromných začiatkov vyrástlo pod jeho vedením dobre fundované a renomované oddelenie, ktoré viedol s krátkodobou reprofiličnou prestávkou až do roku 1985. Počas pôsobenia doškolačieho inštitútu v Trenčíne sa s veľkým záujmom zúčastňoval na riešení odbornej problematiky - najmä sterilít a zápalových stavov, kde sa pri kombinovanej liečbe príslušnou medikáciou a balneoterapiou dosahovali vynikajúce výsledky. K dobrej spolupráci iste prispelo aj jeho priateľstvo s prof. Dlhošom, čo sa prejavovalo nielen na odbornej, ale aj na spoločenskej úrovni. Vychoval niekoľko zdatných gynekológov, ktorí zastávali primárske posty na Morave a v Čechách. Aj keď kolobeh života nemôžeme zastaviť, naplnia nás smútkom úmrtie kolegu, ktorého krédom bolo: „Komu som ublížil - nech mi odpustí, koho som potešil - nech nezabudne!“

Česť jeho pamiatke.
MUDr. Karol Schmidt

K nedožitým 80-tinám primára MUDr. Tibora Holana

Dňa 20.7.1997 sme si pripomenuli nedožitú 80. narodeninu nášho pána primára MUDr. Tibora Holana, ktorý nás opustil po dlhej a ťažkej chorobe 24. 10. 1995.

Prim. MUDr. Tibor Holan sa narodil 20.7.1917 v Behynčiach, okr. Nitra, počas I. svetovej vojny ako 5. dieťa v rodine

chudobných rodičov. V susednej obci Radošina vychodil základnú školu, reálne gymnázium ukončil maturitou s vyznamenaním v Nitre v roku 1936. Vďaka veľmi dobrému prospechu, dostal štátne štipendium a mohol sa zapísať na Lekársku fakultu UK v Bratislave. Napriek ťažkým finančným

pomerom v rodine, vďaka veľmi dobrým študijným výsledkom a platenému miestu demonštrátora na neurologickej a psychiatrickej klinike úspešne ukončil štúdium na LFUK a bol promováný 26.11.1943. Po promócií nastúpil ako sekundárny lekár Nemocnice RSP v Podbrezovej. Odtiaľ nastúpil na základnú vojenskú službu do Ružomberka. Po vypuknutí SNP pracoval na chirurgickom oddelení Vojenskej nemocnice vo Zvolene. Zo zdravotných dôvodov bol vyradený z armády a po vyliečení nastúpil ako sekundárny lekár Nemocnice RSP v Handlovej a neskôr ako nehonorovaný externý lekár na I. chirurgickej klinike v Bratislave, keďže túžil stať sa chirurgom. Pod vedením prof. MUDr. K. Čárskeho tu pracoval až do 27.11.1946, ale pre finančné ťažkosti musel kliniku opustiť a nastúpil na platené miesto sekundárneho lekára v Štátnej oblastnej nemocnici v Turčianskom sv. Martine 1.12.1946. Najskôr pracoval 4 mesiace na ortopedickom oddelení, potom definitívne zakotvil na gynekologicko-pôrodnickom oddelení, ktoré vtedy viedol doc. MUDr. T. Schwarz. Ten si ho získal svojím prístupom k práci a k pacientkám a stal sa jeho vzorom lekára na celý život. Dostal možnosť špecializácie z odboru gynekológie a pôrodnictva. Vyučoval v Štátnom ústave pre vzdelávanie a výcvik pôrodných asistentok. Po odchode doc. MUDr. T. Schwarza do Košíc na Ženskú kliniku novozaloženej LF UPJŠ, pracoval v Martine krátku dobu aj pod vedením doc. MUDr. E. Dlhoša. 9.5.1949 odišiel na kliniku prof. MUDr. Schwarza do Košíc, kde pracoval ako odborný asistent až do 31.12.1951 a získal atestácie.

1.1.1952 bol vymenovaný za prednostu novovzniknutého gynekologicko-pôrodnického odd. NsP v Handlovej,

ktoré doslova od základu vybudoval a úspešne viedol až do roku 1980. Po otvorení NsP v Bojniciach v rokoch 1961-63 zastával funkciu prednostu Gynekologicko-pôrodnického odd. NsP v Prievidzi a okresného odborníka. Od roku 1980-83 pracoval ako ambulantný gynekológ. Potom nastúpil na zaslúžený starobný dôchodok. Krátku dobu pracoval ako dôchodca v Bojnických kúpeľoch.

Prim. MUDr. Tibora Holana možno právom označiť za priekopníka rozvoja odboru gynekológie a pôrodnictva na Hornej Nitre. Gynekologicko-pôrodnické odd. v Handlovej až do otvorenia Bojníckej nemocnice (1952-61) zabezpečovalo komplexnú nemocničnú starostlivosť o ženy a matky celého okresu Prievidza.

Pán primár Holan to veľké množstvo práce so svojím kolektívom úspešne zvládol a zaslúžil sa o získanie veľmi dobrej povesti pre svoje oddelenie. Pre perfektný chod oddelenia nefutoval času ani námahy. Permanentne sledoval progres v odbore, študoval, trpezlivo vychovával nových gynekológov a lekárov, ktorí pracovali na jeho oddelení z celého okresu. Aktívne pracoval v Slovenskej gynekologicko-pôrodnickej spoločnosti a v Spolku lekárov Prievidza. V odbore gynekológia a pôrodnictva vychoval viacerých I. a II. atestovaných odborníkov. Veľmi rád a zručne operoval. Bol skutočne uznávanou autoritou a erudovaným odborníkom. Súčasne bol chápaným človekom, obľúbeným lekárom, ktorý bol ochotný pomôcť každému, kto jeho pomoc potreboval a starostlivým otcom.

Po namáhavej práci rád relaxoval v prírode a v mladšom veku rád navštevoval s priateľmi V. Tatry a aktívne vykonával vysokohorskú turistiku.

Počas pracovných rokov nemal čas byť príliš chorý. Žiaľ na dôchodku si vytrpel veľa chorôb a utrpenia. Jeho život bol však bohatý a plodný, spomíname s úctou a vďakou na nášho pána primára. Zostal v mnohom našim vzorom!

Čeť jeho pamiatke!

Jozef Borko

ZA DOKTOROM MIKULÁŠOM GAŽIM

Ťažko opísať prekvapenie a smútok, ktorý so sebou priniesla správa, že dňa 27.7.1997 náhle zomrel náš kolega MUDr. Mikuláš Gaži. Kolektív I. gynekologicko-pôrodnickej kliniky Lekárskej fakulty a Fakultnej nemocnice na Zochovej ulici v Bratislave stráca v jeho osobe významného perspektívneho pracovníka.

Dr. Gaži sa narodil 28.4.1956 v malej obci Luhyňa v okrese Trebišov. Detstvo a mladosť prežil v rodnom kraji, odkiaľ vďaka svojej húževnatosti a cieľavedomosti odišiel na štúdium

medicíny do Bratislavy. Roku 1981 nastúpil na našu kliniku, kde pracoval až do svojho skonu ako odborný asistent.

Na základe svojej pracovitosti, vrodenej usilovnosti a neopakovateľnému šarmu si vydobyl pevné miesto v kolektíve lekárov. Jeho odbornou doménou sa stala urogynekológia a v tejto oblasti zúročoval roky svojej praxe vo forme odborných prác prezentovaných na celoslovenských urogynekologických stretnutiach. Pacientky ho vyhľadávali nielen pre jeho odbornosť, ale aj pre jeho ľudský prístup korený pre neho typickým humorom.

Z kolektívu sa neodchádza vo veku 41 rokov, keď lekár iba začína žať výsledky dlhej prípravy na zodpovedné povolanie.

Zbohom Miki!

Miroslav Borovský